

Klimatutsläppen är en funktion av ökat välstånd, befolkningstillväxt och tekniska begränsningar. Nycklarna till verklig framgång är att minska födelsetalen i Afrika och bygga ut kärnkraften i länder som Sverige, skriver Hans Bergström, tidigare chefredaktör för Dagens Nyheter.

Befolkningstillväxten är klimatets ödesfråga

Om ett problem är allvarligt och reellt, fordrar det verkliga lösningar. Symboler räcker inte. Ta klimatfrågan. Forskningen är visserligen inte ”färdig” rörande alla samband för något så extremt komplext som klimatet, men världen har enats om slutsatsen att det är klokt och angeläget att radikalt minska utsläppen av koldioxid. Vad ligger då, i huvudsak, bakom dessa utsläpp? Jo, de är en funktion av: a) antal människor på jorden, b) välståndsnivån per individ, och c) teknologi.

Strävan efter välstånd är inneboende mänsklig. De som har en god levnadsstandard vill inte bli av med den. De som saknar den, som i stora delar av Asien och Afrika, vägrar höra att de inte får sträva efter ett bättre liv. Detta innebär att det är viktigt att ägna stor uppmärksamhet åt de andra två variablerna: antalet människor och teknologin.

Befolkningsfrågan är grovt under-skattad i diskussionen kring klimat och andra påfrestningar på vår jord. Den stora bilden är att befolkningstillväxten nästan legat still de senaste 50 åren i Europa och Nordamerika. Asien och Afrika uppvisar däremot en explosion i befolkning. Den är på väg att bromsa in i Asien: i Japan minskar befolkningen redan och i Kina kommer den att göra det från 2030, enligt FN. Indien, Indonesien och Mellanöstern har en längre väg till stabilisering.

I Afrika, däremot, fortsätter en befolkningsexplosion som skapar enorma problem. Journalisterna Anders Bolling och Erik Esbjörnsson har skrivit en viktig bok om detta: ”Miljardlyftet – så förändras världen av ett växande Afrika” (Ordfront förlag). FN:s prognos är en miljard fler människor i Afrika fram till 2050 och ytterligare två miljarder fram till sekelskiftet 2100. Då har prognosmakarna ändå antagit en sjunkande fertilitet som inte är given. För att illustrera: Vietnam och Nigeria har ungefär samma BNP per capita. Vietnam är nu nere på 1,7 barn per kvinna i reproduktiv ålder. Nigeria är kvar på 5,7.

Bolling och Esbjörnsson åberopar Hans Roslings ”pin-kod” för jordens befolkning. Grovt sett är den nu 1-1-1-4 i miljarder människor för, i ordning, Amerika, Europa, Afrika och Asien. Kring 2050 är den förändrad till 1-1-2-5. Kring 2100, dit är inte



EXPORTERA EL. En rimlig målsättning för den svenska klimatpolitiken är att Sverige gör sig till stor exportör av klimatvänlig el till länder som Polen och Tyskland, för att därmed också underlätta för dem att helt få bort den miljöskadliga brunkolen. Kablarna över Östersjön finns redan, skriver Hans Bergström.

FOTO: ADAM IHSE

”Vem orkar starta den nya miljörörelsen, med utgångspunkt i en helt ny verklighetsbild?”

mer än en mansålder, är proportionerna enligt FN 1-1-4-5. Asien har fått ett sista tillskott av cirka en miljard människor, men Afrika hela tre miljarder. 40 procent av alla människor på jorden skulle då vara afrikaner.

En tung krets av forskare och ämbetsmän, däribland nestorn Carl Wahren, begärde nyligen (SvD 21/7 2018) att FN bland sina globala mål skulle införa ett som går ut på att ”stävja befolkningsökningen”. Det fordras en helt ny emfas på att få ned födelsetalen i framför allt Afrika. Nyckeln heter kvinnomakt, men den kommer inte av sig själv. Svenskt bistånd och svenskt agerande i internationella organ har länge försummat frågan.

Teknologi är den andra nyckelfaktorn. Energiproduktionen måste då ställas i centrum. Det går inte att komma ifrån det faktum att mänsklig utveckling, och bättre miljö i synnerhet, är nära förknippad med ökad användning av elektricitet. Nuvarande prognoser säger att elkonsumtionen i utvecklingsländer stiger med 60 procent på 25 år, fram till 2040. I världen som helhet beräknas ökningen bli 45 procent. En viktig förändring är att även transportsektorn nu i rask takt går över till eldrift.

Hur ska då all denna el produceras? Den fossilbaserade elproduktionen bör drastiskt minskas. Vad ska den ersättas med? FN:s klimatpanel menar att kärnkraft måste in som en del av lösningen. En färsk, kvalificerad studie från Massachusetts Institute of Technology belägger slutsatsen. Kärnkraft måste förenas med sol och vind i den tidskritiska kampen för att få ner koldioxidutsläppen.

MIT-forskarna visar att det skulle behövas en expansion av kärnkraften av exakt samma slag som Sverige genomförde under perioden 1974–1983. Det är denna expansion som fortfarande placerar Sverige högt i internationella rankingar av klimatvänliga energisystem.

Var är det mest rationellt att bygga ny kärnkraft? Rimligen i länder som är a) högteknologiska, b) har redan uppbyggd kompetens på området, och c) är politiskt och socialt stabila. Sverige uppfyller alla kriterier. Om vi menar allvar med klimatpolitiken, och därtill vill bevara en högteknologisk kompetens i Sverige som det tagit årtionden att bygga upp, är det närmast självklart att Sverige inte ska avveckla sin kärnkraft, utan utveckla den.

Ett rimligt mål borde vara att

Sverige gör sig till stor exportör av klimatvänlig el till länder som Polen och Tyskland, för att därmed också underlätta för dem att helt få bort den grovt miljöskadliga brunkolen. Kablarna över Östersjön finns redan.

Kostnaden för ny kärnkraft är ett problem, även om den låga räntenivån borde underlätta för en energiproduktion där kapitalkostnaden väger tungt medan driftskostnaden är låg. MIT-studien har studerat frågan, och kommer fram till att det går att drastiskt sänka kostnaden för ny kärnkraft med bland annat modulsystem för byggena och en bättre processhantering.

Det finns en nyutveckling ifråga om teknologi för kärnkraft som Vattenfall och andra stora aktörer har anledning att följa. Reaktorer med inneboende självavstängning om något går fel, reaktorer med nya typer av kylsystem, reaktorer med betydligt högre effektivitet i utnyttjandet av bränslet, och så vidare.

Enligt uppgift ledde politiska signaler till att Vattenfall slutade att aktivt följa de nya möjligheter som teknologin erbjuder. Det är en tragedi för Sverige och en dumhet för världen.

Anders Ygeman är nu energiminister. Han tycks ha verklighetssinne och borde kunna släppa fram en fördomsfri, fräsch analys av kärnkraftens framtidsmöjligheter i Sverige. Varför Liberalerna medverkade till att Miljöpartiet också ingår i regering, och kan blockera, är svårbegripligt. Tidshorisonterna är så långa att industrin måste känna politisk uppbackning.

Men skulle inte också ”miljörörelsen” kunna ta ett rejält omtag? Kärnkraften blev på 1970-talet dess främsta motståndssymbol, under år av allmän reaktion mot ”storskalighet”. Miljöpartiet föddes ur folkomröstningen om kärnkraften 1980. Men fyra årtionden har passerat sedan dess, och klimatfrågan står i dag helt i centrum, medan den då knappt fanns i allmänt medvetande.

Vem orkar starta den nya miljö-rörelsen, med utgångspunkt i en helt ny verklighetsbild? Kan någon inom Miljöpartiet rentav anmäla tanken att något nytt har hänt sedan 1970-talet?

HANS BERGSTRÖM

docent i statsvetenskap och tidigare chefredaktör på Dagens Nyheter

Di Vet du mer i ämnet?

Mejla din replik till debatt@di.se